SALSOLA TRAGUSNING FOYDALI XUSUSIYATLARI VA TABOBATDA QO`LLANILISHI

O.A.Abduhamidova
kimyo(fan yo`nalish bo`yicha) magistrant

O.M.Nazarov
FarDU dotsenti, k.f.f.d
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.22864606

Salsola turkumiga oid o`simliklarni bir necha foydali xususiyatlari mavjud, shu sababli tabobat va tibbiyotda keng qo`llaniladi, buning asosiy sababi galofit (sho‘rga chidamli) o‘simliklar tarkibidagi salomatlik uchun foydali bo‘lgan bioaktiv birikmalar mavjudligidir. Shu nuqtai nazardan, Salsola turkumiga mansub o‘simliklar muhim shifobaxsh xususiyatlarga ega. Adabiyotlarda qayd etilishicha, Salsola turlari turli xil kimyoviy tarkibiy qismlar va keng ko‘lamli biologik faollikka ega bo‘lib, ular butun dunyo bo‘ylab xalq tabobatida qo‘llaniladi. Yallig'lanish kasalliklari bilan kasallanish deyarli barcha mamlakatlarda keng tarqalgan butun dunyo bo'ylab. Ularning yon ta'siriga qaramay, steroid bo'lmagan yallig'lanishga qarshi va yallig‘lanish bilan bog‘liq og‘riqlarni bartaraf etishda ko‘pincha dori vositalaridan foydalaniladi. Ushbu dorilarga muqobil sifatida tabiiy mahsulotlar va an’anaviy tibbiyot vositalari yallig‘lanish kasalliklarini davolashda samarali vositalarni yaratish borasida katta umid uyg‘otmoqda[1] . Shu munosabat bilan, S.kali o‘simligining umumiy metanolli ekstrakti, shuningdek, uning neft efiri, xloroform va etilatsetat fraksiyalari kalamush panjasidagi shish (edema) testi yordamida yallig‘lanishga qarshi faollik nuqtai nazaridan o‘rganilgan[3]. Bundan tashqari tabobatda bu turkum o`simliklari gepatoprotektor (jigarni himoya qilish) yani jigar hujayralari (gepatotsitlar)ni toksinlar, alkogol va dori vositalarining zararli ta’siridan himoya qiladi va ularning qayta tiklanishiga ko‘maklashadi.O‘tkir va surunkali gepatit, sitroz hamda yog‘li gepatosisda yordamchi vosita sifatida qo‘llaniladi. O‘t haydash va hazm qilishni yaxshilashda ham jumladan o‘t pufagida o‘t tutilishining oldini oladi va safro ajralishini me’yorlashtiradi. O‘t qopi yallig‘lanishi (xoletsistit) va oshqozon-ichak trakti kasalliklarida yallig‘lanishni qaytaradi. Moddalar almashinuvini me’yorlashtirishda qondagi shakar va xolesterin miqdorini kamaytirishga yordam beradi (diabet va aterosklerozda foydali). Qon tomirlar devorini mustahkamlab, ularning qayishqoqligini oshiradi. Siydik haydash va buyraklar faoliyatini yaxshilab**,** yengil siydik haydash (diuretik) xususiyatiga ega bo‘lib, buyraklardagi tuz va qumlarni haydashda, shishlarni qaytarishda qo‘llaniladi. Antioksidant va immunomodulyator sifatida erkin radikallarni zararsizlantiradi, organizmdan toksin hamda shlaklarni chiqarib tashlashga yordam beradi.Umumiy immunitetni oshiradi hamda organizmning tonusini tiklaydi. Salsola turkumiga mansub turli o‘simliklar iste’molga yaroqli bo‘lib, ularning ba’zilari xalq tabobatida qo‘llanilgan. Shuningdek, ayrim turlarning tarkibi kletchatkaga (o‘simlik tolasi) boy ekanligi qayd etilgan. Ular chorva uchun muhim ozuqa manbai hisoblanadi hamda og‘ir metallar bilan ifloslangan tuproqlarni rekultivatsiya qilish va fitoremediatsiya (o‘simliklar yordamida tozalash) jarayonlarida foydali ahamiyatga ega. Ushbu turkumga mansub o‘simliklar, shuningdek, potensial biologik maqsadlarda qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan endofit mikroblar uchun boy manba hisoblanadi. Bundan tashqari, “Salsola” turkumidagi turli o‘simliklarning sanoat ahamiyatga ega ekanligi, xususan, “S. Soda” va “S. Kali” turlaridan natriy karbonat manbai sifatida, shuningdek, zig‘ir va paxtani oqartirish hamda shisha va sovun ishlab chiqarishda foydalanilishi qayd etilgan[2]. Salsola turkumiga mansub o‘simliklarning muhimligiga qaramay, ularga ilmiy tadqiqotlar doirasida yetarlicha e’tibor qaratilmayapti.

© 2026 Worldly Knowledge.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Tadqiqotlarning aksariyati asosan Salsola turlarining changlari keltirib chiqaradigan nafas yo‘llari kasalliklari va yuqori sezuvchanlik (allergiya) holatlarini o‘rganish hamda ularga qarshi vaksinalar ishlab chiqishga qaratilgan. Salsola turkumi vakillari o‘zining ko‘p qirrali farmakologik xususiyatlari, xususan, kuchli gepatoprotektorlik, antioksidantlik va gipoglikemik ta’siri bilan zamonaviy fitoterapiyada muhim o‘rin tutadi[4]. Ushbu o‘simlik asosida tayyorlangan ekstraktlar va damlamalar jigar, buyrak hamda moddalar almashinuvi buzilishi bilan bog‘liq kasalliklarni profilaktika qilish va davolashda samarali manba hisoblanadi.

Adabiyotlar

1. Chauhan, B.S.; Tanveer, A.; Rasool, G.; Hanif, Z.; Ali, H.H. Genus Salsola: Its benefits, uses, environmental perspectives and future aspects—A review. J. Rangel. Sci. 2018, 8, 315–328.
2. Iannuzzi, A.M.; Moschini, R.; De Leo, M.; Pineschi, C.; Balestri, F.; Cappiello, M.; Braca, A.; Del-Corso, A. Chemical profile and nutraceutical features of Salsola soda (agretti): Anti-inflammatory and antidiabetic potential of its flavonoids. Food Biosci. 2020, 37, 100713.
3. Mohammadi,M.; Alaei, M.; Bajalan, I. Phytochemical screening, total phenolic and flavonoid contents and antioxidant activity of Anabasis setifera and Salsola tomentosa extracted with different extraction methods and solvents. Orient. Pharm. Exp. Med. 2016, 16, 31–35.
4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat Farmakopeyasi (I-jild). — Toshkent: Sano-standart, 2021. - 480-b.

© 2026 Worldly Knowledge.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.